

ΟΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ*

Υπό ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΤΣΟΥΓΚΟΥ

Πρὸς ἐπισήμανσιν τῶν βιομηχανικῶν στόχων διαγράφομεν κατωτέρω τὴν γενικὴν ἐντύπωσιν ποὺ δημιουργεῖ τὸ νέον πρόγραμμα καὶ τοὺς βασικοὺς στόχους ποὺ θέτει.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Σχεδίου Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδον 1966 - 1970 ἀποκομίζει κανεὶς ἐντόνωσ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ ψυχρᾶς μελέτης γραφείου, ἢ ὅποια βλέπει μεγέθη, προγραμματίζει μεγέθη χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τοὺς φορεῖς τῆς προγραμματιζομένης οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Δὲν ἐγκύπτει εἰς τὰς ἀντιδράσεις τοῦ ἐμφύχου ὕλικου, δὲν συλλαμβάνει τὸν σφυγμὸν τῆς οἰκονομίας. Εὐθυγραμμίζεται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πρὸς τὴν γνωστὴν τακτικὴν τῆς Ἑλληνικῆς διοικήσεως - τακτικὴν διοικήσεως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Ἡ ἔλλειψις ἀμέσου ἐπαφῆς καὶ συνεργασίας μαρτυρεῖται : Ἀπὸ τὴν γενομένην κατὰ τὴν πρώτην δημοσίαν συζήτησιν τῆς «Ἐταιρείας Προγραμματισμοῦ» πρὸ ἔτους, τοῦ θέματος» Προγραμματισμός, ἐλευθέρη οἰκονομία καὶ δημοκρατία» εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν Χρ. Πανάγου, ὁ ὁποῖος ἐτόνισεν : «Τὸ πρῶτον πενταετὲς πρόγραμμα — προσωρινὸν καὶ ὀριστικὸν— ὑπῆρξεν ἔργον καθαρῶς γραφειοκρατικόν... Ἡ ἰδίᾳ μέθοδος δυστυχῶς ἀκολουθεῖται καὶ πάλιν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νέου προγράμματος, διὰ τὸ ὅποιον λέγεται ὅτι ἐξησφαλίσθησαν τοῦλάχιστον ἐπιστημονικώτεραι μέθοδοι. Τὸ γεγονός ἐν τούτοις ὅτι οὐδὲν συλλογικὸν ὄργανον ἐργάζεται παραλλήλως πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Οἴκου. Προγραμματισμοῦ (ΚΕΠΕ) καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καταρτισθὲν «Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον Οἴκου. Ἀναπτύξεως» συνήλθε μόνον ἅπαξ εἰς πανηγυρικὴν συστατικὴν συνεδρίασιν, πείθει ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, δηλαδὴ ὁ κύριος ὑπεύθυνος παράγων τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος, εἶναι ἀμέτοχος τῆς εὐθύνης τῆς καταρτίσεώς του καὶ ἐπὶ πλέον ἀνίδεος τῶν γενικῶν κατευθυντηρίων γραμμῶν».

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων Γ. Δράκος, ἐπικροτῶν τὰ ἀνωτέρω, ἐτόνισεν εἰς εἰσήγησιν κατὰ τὴν ἰδίαν συζήτησιν : «Θὰ ἔλεγα, καὶ τὰ εἶπεν καλλίτερα ἀπὸ ἐμένα, ὁ Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας Ψαρῶς καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ε.Β.Ε. Ἀθηνῶν Πανάγος... ὅτι δυστυχῶς δὲν ἔχομεν

* Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐταιρείαν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τὴν 1 Ἀπριλίου 1966.

ἀναπτύξει εἰς τὸν τόπον μας ἐπαρκῆ συνεργασίαν μεταξύ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων».

Θὰ ἀναφέρω τέλος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Βιομηχάνου Χριστοφόρου Κατσάμπα, ὁ ὁποῖος εἰς πρόσφατον ἑμιλίαν του διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Βιομηχανίαν εἰς τὸν Ροταριανὸν Ὅμιλον Ἀθηνῶν, διαπιστώνει «ὅτι οὐδεμία ἀνησυχία διαφαίνεται εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ ὑπευθύνους. Τοῦναντίον πλήρης μακαριότης βασιλεύει καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἰκανοποιήσεις, μὲ τὰ διάφορα προγράμματα ποὺ βλέπουν κατὰ καιροὺς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ συντασσόμενα ἐν κρυπτῇ καὶ παραβύστω καὶ μακρὰν οἰασδήποτε ἐπαφῆς μὲ ἐκείνους ποὺ πρόκειται γὰρ τὰ ἐφαρμόσουν».

Ἦγνοήθησαν, λοιπόν, αἱ ὀργανώσεις σημαντικῶν ἐμποροβιομηχανικῶν φορέων κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ νέου οἴκου. προγράμματος, ὅπως ἠγνοήθησαν καὶ αἱ ὀργανώσεις τῶν Βιοτεχνῶν, Ἀγροτῶν, Ἐργατῶν καὶ Ὑπαλλήλων καὶ κάθε ἄλλη συλλογικὴ ὀργάνωσις ἐνδιαφερομένων.

Τελείως διαφορετικὴ ὑπῆρξε ἡ διαδικασία καταρτίσεως οἴκου. προγραμμάτων εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Καὶ θὰ ἐπ' ἀναφερθῶμεν συντόμως εἰς τὸν τρόπον καταρτίσεως τῶν Γαλλικῶν προγραμμάτων καὶ τοῦ πρώτου, πρὸ μηνῶν, ἀποπερατωθέντος Ἀγγλικοῦ οἴκου. προγράμματος.

Τὰ Γαλλικὰ οἴκου. προγράμματα χαρακτηρίζονται ὡς π ρ ᾱ ξ ι ε ς τ ῆ ς ὀ λ ὀ τ ῆ τ ο ς ποὺ ὑ πο τ ᾶ σ σ ε ι τ ᾶ ς ἀ πο φ ᾶ σ ε ι ς τ ῶ ν φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων εἰς συλλογικοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ἀπώτερον τελικὸν στόχον. Καὶ εἶναι πραγματικῶς τοιαῦτα. Διότι καταρτίζονται ἀπὸ τὰς ἐπιτροπὰς καὶ ὑποεπιτροπὰς ἐκσυγχρονισμοῦ, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦν ἐκπρόσωποι τῆς διοικήσεως, τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων, τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐμπειρογνώμονες. Εἰς τὰς 19 ἐπιτροπὰς ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ τρίτου προγράμματος ἔλαβον ἐνεργῶς μέρος 612 ἐκπρόσωποι διαφόρων τάξεων. Συμπεριλαμβανομένων δὲ καὶ τῶν ομάδων ἐργασίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνήλθεν εἰς 3.000 περίπου. Διὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ τετάρτου προγράμματος ἠρξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιτροπῶν εἰς 989 ἄτομα καὶ συνολικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχοληθέντων μὲ τὸ πρόγραμμα εἰς 3.137. Ἐξ αὐτῶν ἦσαν :

Ἀγροκτῆμονες	107
Ἐπιχειρηματία	715
Ὑπάλληλοι	781
Ἐκπρόσωποι Συνδικάτων Ἐργατῶν καὶ Ἀγροτῶν	281
Ἐκπρόσωποι Συνδικάτων Ἐργοδοτῶν	562
Διάφοροι	691

Σύνολον

3.137

Αἱ ἐπιτροπαὶ ἐκσυγχρονισμοῦ ἐργάζονται ἐντὸς πλαισίων χαρασσομένων ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου. Ὁ Γενικός Ἐπίτροπος πλαισιοῦται ἀπὸ τεσσαρακοντάδα συμβούλων, ἐκπροσωπεῖ μονίμως τὸν Πρωθυπουργὸν εἰς τὰ Ὑπουργεῖα εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος καὶ εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἀναλογιῶν (συνθέσεις) τοῦ πλάνου. Αἱ εἰσηγήσεις τοῦ Προέδρου ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον ἐτέρας Ὑπερεπιτροπῆς τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου, ποῦ ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἐκπροσώπους τῶν ἐργαζομένων τάξεων. Τέλος ὑπάρχει καὶ Συμβούλιον ὑπουργῶν ποῦ εἰσηγείται εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τὸ σύνολον τοῦ προγράμματος καὶ φροντίζει διὰ τὸν συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Ἐκτὸς τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν προγραμματισμοῦ, λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως, εἶναι αἱ Γαλλικαὶ ὑπηρεσίαι» περιφερειακοῦ προγραμματισμοῦ, ὅστις διεμορφώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Λειτουργοῦν Περιφερειακὰ Συμβούλια ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Νομάρχου καὶ συμμετοχὴν τοῦ Νομομηχανικοῦ, τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ ἄλλων ἀνωτάτων περιφερειακῶν ὑπαλλήλων. Παραλλήλως ὁμοῦ πρὸς τὰ δημόσια συμβούλια, ἐργάζονται καὶ ἐπιτροπαὶ ἡμιδημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, χαρακτῆρος συμβουλευτικοῦ. (Πρβλ. P. Bauchet, «La planification française» 2α ἔκδ. 1962).

Τὴν εὐθύνην τοῦ πρώτου Ἀγγλικοῦ Οἴκου. Σχεδίου ἀνέλαβε τὸ πρὸς τοῦτο συσταθὲν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1964 νέον Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν Ὑποθέσεων. Συνεστήθησαν καὶ δύο ἄλλα ὄργανα προγραμματισμοῦ: «Τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον Οἴκου. Ἀναπτύξεως καὶ τὰ Περιφερειακὰ Συμβούλια Προγραμματισμοῦ». Καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1965 τὸ πρόγραμμα ἦτο ἔτοιμον. Τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον διὰ 14 ἐπιτροπῶν ἐπεξεργάζεται τὰ κλαδικὰ προγράμματα διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας. Καὶ συμμετέχουν εἰς τὰ συμβούλια αὐτὰ ἐκπρόσωποι ὄλων τῶν δραστηριοτήτων. Τὰ περιφερειακὰ συμβούλια ἔχουν τὴν εὐθύνην τῆς μελέτης καὶ ἐπεξεργασίας οἴκων προγραμμάτων περιφερειῶν ὀρισμένων. Ἐκπροσωποῦνται δὲ εἰς αὐτὰ αἱ περιφερειακαὶ συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις τῶν ἐργοδοτῶν, ἐργατῶν καὶ τῶν ἄλλων παραγωγικῶν τάξεων.

Ἄς μὴ νομισθῆ ὁμοῦς ὅτι καὶ εἰς τὰ ὀλοκληρωτικῶς σοσιαλιστικὰ κράτη τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ τὰ οἴκων προγράμματα καταρτίζονται ἐκ τῶν ἄνω κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Ἀπεναντίας. Καὶ τὰ προγράμματα τῶν κρατῶν αὐτῶν εἶναι προϊόντα συλλογικῆς ἐργασίας ὄλων τῶν ὑπευθύνων κρατικῶν ὀργανισμῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ οἴκων προγραμματισμοῦ τῶν κρατῶν μὲ ἐλευθέραν οἰκονομίαν καὶ τῶν κρατῶν μ' ὀλοκληρωμένην σοσιαλιστικὴν οἰκονομίαν εἶναι θεαίως βασική. Ἡ διαφορὰ ὁμοῦς εὐρίσκεται εἰς τὸν τρόπον διαγραφῆς τῶν προγραμμάτων. Εἰς τὰ σοσιαλιστικὰ κράτη καταρτίζονται τὰ ἐπὶ μέρους προγράμματα καὶ τὸ ὄλον πρόγραμμα μὲ πᾶσαν δυνατὴν λεπτομέ-

ρειαν. Ἐφαρμόζεται ὁ λεγόμενος ἐπιτακτικός, ἀπόλυτος προγραμματισμός.

Γίνεται δὲ εὐρυτάτη χρῆσις μαθηματικῶν πρὸς προσδιορισμὸν τῶν οἰκονομικῶν συσχετίσεων καὶ ἐπιπτώσεων. Γεγονὸς ποὺ καθιστᾷ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ σύνθεσιν τοῦ προγράμματος δυσχερεστάτην - δυσχερεστέραν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογήν του. Εἰς τὸ γεγονός δ' αὐτὸ ὀφείλονται καὶ ὀρισιμένα ἀποτυχία. Ἐνῶ εἰς τὰ κράτη ἐλευθέρως οἰκονομίας ἐπικρατεῖ ὁ τύπος τοῦ εὐελίκτου προγραμματισμοῦ. Ἀνταποκρίνεται δὲ ἄριστα ὁ εὐέλκτος προγραμματισμὸς εἰς τὸν ὅρισμὸν ποὺ δίδει ὁ Γαλλικὸς Νόμος τῆς 23ης Ἰουλίου 1962, εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ἄρθρου «Πλαίσιον προγραμμάτων ἐπενδύσεως διὰ τὴν περίοδον 1962 - 1965 καὶ μέσον προσανατολισμοῦ τῆς οἰκον. ἀναπτύξεως καὶ κοινωνικῆς προόδου».

Ἐκ τῆς πείρας τῶν Γαλλικῶν καὶ ἄλλων ἐπιτυχῶς ἐφαρμοσθέντων προγραμμάτων εἰς κράτη ἀστικά προκύπτει ὅτι ἡ κρατοῦσα διαδικασία καταρτίσεως οἰκον. προγραμμάτων εἶναι ἡ ἑξῆς :

Πρῶτον. Ὑπὸ τοῦ κράτους διαγράφονται αἱ κατευθυντήριαι γραμμὴ καὶ τοῦ προγράμματος ἐν συνδυασμῷ θεθαίως πρὸς τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν προσανατολισμὸν αὐτοῦ. Ἐντάσσεται δέ, τὸ θετοῦς συνήθως διαρκείας πρόγραμμα, εἰς πρόγραμμα εὐρυτέρας προοπτικῆς 10 - 15 καὶ περισσοτέρων ἐτῶν.

Δεύτερον. Ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας προγραμματισμοῦ, συγκροτουμένης ὑπὸ ἐιδικῶν ἐπιστημόνων, δίδονται ἐντολαὶ καὶ παρακολουθεῖται ἡ κατάρτισις ἐιδικῶν μελετῶν κατὰ κλάδους ὀριζοντίως καὶ καθέτως, ὑπὸ συλλογικῶς ἐξ ὄλων τῶν τάξεων συγκροτουμένων κεντρικῶν καὶ περιφερειακῶν ἐπιτροπῶν, ὑποεπιτροπῶν καὶ ὁμάδων ἐργασίας. Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ ἡ σύνθεσις τοῦ προγράμματος ὑπὸ τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας προγραμματισμοῦ. Ἡ μακροοικονομικὴ ἐπεξεργασία τῶν βασικῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, δύναται, θεθαίως, νὰ γίνῃ καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μαθηματικοῦ - στατιστικοῦ ὑποδείγματος, εἶναι ὅμως αὕτη ἄνευ ἀξίας ἐὰν δὲν ἐπαληθευθῇ ἀπὸ τὰς κλαδικὰς ἐιδικὰς μελέτας, ὡς γενικῶς ἀναγνωρίζεται. Εἰς δὲ τὰ σοσιαλιστικά κράτη ἡ σχετικὴ διαδικασία καθορίζεται ἐπιγραμματικῶς ὡς ἑξῆς : «Τὸ νέον οἰκ. σύστημα προγραμματισμοῦ καὶ καθοδηγήσεως τῆς Οἰκονομίας ἀποτελεῖ τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τῆς ἐπιστημονικῶς θεμελιωμένης ἡγετικῆς δραστηριότητος ἐν τῇ Οἰκονομίᾳ καὶ τοῦ ἐπιστημονικῶς αἰτιολογημένου, βάσει προοπτικῆς προσανατολισμένου Κεντρικοῦ κρατικοῦ προγραμματισμοῦ, μετὰ τῆς ἐκτεταμένης χρησιμοποίησεως τοῦ ὕλικου ἐνδιαφέροντος ὑπὸ μορφὴν αὐτοτελοῦς - κλειστοῦ συστήματος οἰκον. μοχλῶν (Πρβλ. APEL καὶ MITTAG : «Οἰκονομικοὶ Νόμοι κλπ. 1964, Σ. 68) .

Παρ' ἡμῖν ἡ διαδικασία καταρτίσεως τοῦ προγράμματος ἔγινε πρῶθ ὁστέρωσ : Ἦρχισεν ἡ σύνθεσις τούτου χωρὶς νὰ ὑπάρχουν πλήρεις διαφω-

τιστικά κατά κλάδους μελέται : Αί καταρτισθείσαι δὲ μελέται τοῦ Γ' Μέρους τοῦ προγράμματος δὲν εἶναι προϊόντα συλλογικῆς ἐξαντλητικῆς ἐρεῦνης, ἀλλὰ μελέται γραφείου - σεμιναρίου, συνταχθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει στοιχείων δημοσίων κυρίως ὑπηρεσιῶν καὶ ἡμικρατικῶν ὀργανισμῶν.

Ὑπεβλήθησαν θεδαίως, καὶ εἰς ἐπαγγελματικὰς ὀργανώσεις καὶ εἰς μεμονωμένας ἐπιχειρήσεις «Ἐρωτηματολόγια». Αἱ ἀπαντήσεις ὅμως εἰς αὐτὰ ἦσαν ἀνεξέλεγκτοι. Διότι, ἔλλειπε, ὁ διάλογος, ὁ ὁποῖος θὰ ἠμποροῦσε καὶ τοὺς ἐρωτωμένους καὶ τοὺς ἐρωτῶντας νὰ διαφωτίση.

Μειονεκτεῖ, λοιπόν, βασικῶς τὸ νέον πρόγραμμα ὡς ἐργασία γραφείου. Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸν χαρακτήρα συλλογικῆς ἐργασίας ἀνταποκρινομένης εἰς συλλογικὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ αἰτήματα. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ μειονεκτήματος καὶ κυρίως, συνεπείᾳ αὐτοῦ, παρουσιάζει τὸ νέον πρόγραμμα καὶ ἄλλας γενικῆς φύσεως καὶ ἐπὶ μέρους ἀτελείας. Αἱ γενικώτεροι ἀτέλειαι τοῦ εἶναι :

α) Δὲν ἐξετάζονται καὶ δὲν ἀξιολογοῦνται ἀρκούντως αἱ συνέπειαι τῆς συνδέσεως τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος (Ε.Ο.Κ.). Καὶ ὅμως ἡ ἐλληνικὴ Βιομηχανία καὶ Βιοτεχνία ἤρχισαν νὰ προσαρμόζονται ἤδη πρὸς τὰς συνθήκας τῆς Ε.Ο.Κ. —χωρὶς νὰ τὸ ὑποφιασθῶν οἱ προγραμματισταὶ— ὅπως θὰ ἐξηγήσωμεν εἰς ἄλλην παράγραφον.

β) Δὲν διερευνᾶται ἡ βαρῦτης τῶν ἀδήλων πόρων εἰς τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα. Ἐπισημαίνονται ὑπὸ τοῦ προγράμματος, ὡς βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, ἡ στενότης τῶν φυσικῶν πόρων, τὸ μικρὸν μέγεθος τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ χαμηλὴ παραγωγικότης τοῦ γεωργικοῦ τοιμέως καὶ παραλείπονται οἱ ἄδηλοι πόροι, οἱ ὁποῖοι ὑπερβάντες τὸ 1965 τὰ 500 ἑκατομμύρια δολλάρια ἐκάλυψαν τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν καὶ εἰς τὸ ὑπερδιπλάσιον τὴν ἀξίαν τῶν ἐξαγωγῶν. Ὑπολογίζεται δὲ ν' ἀνέλθουν τὸ 1970 εἰς 1.000 περίπου ἑκατομμύρια δολλάρια, χωρὶς νὰ ἐξαρθῇ ἡ δημιουργουμένη ἐπισφαλῆς ἐξάρτησις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Καὶ ὅμως ἐξάρτησις ἄλλης μορφῆς, προκληθεῖσα λόγῳ διογκώσεως τῶν ἐξαγωγῶν, θεωρεῖται ἐπικίνδυνος εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἐπισφαλοῦς ἐξαρτήσεως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ἄδηλοι πόροι γίνονται πρόξενοι καὶ ἐπιπλοκῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Ὅπως ἢ μὴ ἐπιθυμητὴ διόγκωσις τῶν ἐπενδύσεων εἰς οἰκοδομὰς καὶ ἢ ὑποαπασχόλησις ἢ παρασιτικὴ διαβίωσις ὑπολογισίμου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, τροφοδοτουμένου ὑπὸ ἐμβασμάτων ὁμογενῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὰ προβλεπόμενα δὲ ὑπὸ τοῦ προγράμματος ἀντικίνητρα (φόρος ἐπὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας) πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐπενδύσεων εἰς οἰκοδομὰς καὶ ἀντίστοιχον ἐπαύξησιν τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων, θὰ μειώσουν πιθανῶς τὰς ἀνεπιθυμήτους εἰς οἰκοδομὰς ἐπενδύσεις, ἀλλὰ θὰ ἐπιδράσουν ἀσφαλῶς ἀνασταλτικῶς

ἐπὶ τῆς εἰσροῆς πόρων ἐξωτερικοῦ. Εἶναι καταφανῆς εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀσυνέπεια εἰς συνδυασμὸν στόχων : Προγραμματίζεται αὐξήσις ἀδήλων πόρων καὶ δημιουργοῦνται ἀντικίνητρα ἐπιδρώντα ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν.

γ) Δὲν γίνεται προέκτασις τῶν στόχων τοῦ προγράμματος καὶ ἔνταξις αὐτοῦ εἰς χρονικὴν περίοδον 10-12 ἐτῶν, ὁπότε θ' ἀρχίζουσι ἀποδίδοντες βασικῆς σημασίας προγραμματιζόμενοι τομεῖς (Παιδεία — Συγκοινωνία κλπ.).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπὶ μέρος ἀτελείας, αὐταὶ εἶναι πολλαὶ καὶ διαπιστώνονται εὐκόλως εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ προγράμματος. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὸν τομέα τῶν συγκοινωνιῶν. Παραλείπεται ὁ προγραμματισμὸς τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὸ φλέγον ζήτημα τοῦ συντονισμοῦ χερσαίων καὶ θαλασσίων συγκοινωνιῶν πίπτει εἰς τὸ κενόν. Ὡς δικαιολογία δὲ προβάλλεται ὅτι τὸ ὅλον θέμα τῶν σιδηροδρόμων εὐρίσκεται ὑπὸ μελέτην, διεξαγομένην εἰς τὰ πλαίσια τῆς μελέτης τοῦ ἐθνικοῦ συστήματος μεταφορῶν τῆς συνεργασίᾳ τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μελετῶν, καὶ ἡ ἐμπεριστατωμένη διερεύνησις τῆς καταστάσεως τῶν συγκοινωνιῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδιαιτέρως τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Δρος ΦΡΟΝΕ, ὅστις παρέμεινε ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐμελέτησε τὸ θέμα ἐπὶ τόπου. Καὶ διερωτᾶται κανεὶς : Τί νόημα ἔχει ἡ μετάκλησις ξένων ἐμπειρογνομόνων ὅταν δὲν ἀξιοποιοῦνται αἱ λίαν δαπανηραὶ μελέται των; (Σημειωτέον ὅτι καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος ἔλαθε μέρος εἰκοσᾶς ξένων ἐμπειρογνομόνων, χωρὶς ἢ συμβολῆ τῶν νὰ γίνῃ αἰσθητή).

Μετὰ τὰς εἰσαγωγικὰς, γενικὰς αὐτὰς παρατηρήσεις, θὰ σκιαγραφήσωμεν τοὺς βασικοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοῦ προγράμματος καὶ τὰ μέτρα πρὸς ἐπίτευξίν των, διὰ νὰ ἐπισημάνωμεν τοὺς βιομηχανικοὺς στόχους τοῦ θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἰδιαιτέρως.

Ὡς βασικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ προγράμματος προβάλλεται ἡ ἐπίτευξις ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑψηλοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιθυμητῆς διαρθρώσεως αὐτῆς.

Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ προϊόντος ἀνῆλθε εἰς 6,3%. Διὰ τὴν πενταετίαν 1966-1970 προγραμματίζεται μέσος ὅρος ἐτησίας αὐξήσεως 7-8%. Καὶ θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ μέσος αὐτὸς ὅρος δι' αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς κατὰ 11%. Ἡ αὐξήσις προβλέπεται ὅτι θὰ παρέλθῃ κατὰ 1% μόνον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως καὶ κατὰ 6-7% ἐκ τῆς θελιτώσεως τῆς παραγωγικότητος. Ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος ἀποτελεῖ βασικὸν στόχον τοῦ προγράμματος. Θὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῆς ἐλαχιστοποιήσεως τοῦ κοινωνικοῦ κόστους τοῦ συνήθως συνοδεύει τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν. Διὰ τῆς ἐκβιομηχανίσεως κυρίως καὶ τῆς δημιουργίας βιομηχανικῶν πόλων ἔλξεως ἐπιδιώκεται καὶ ἡ περιφερειακὴ ἀνάπτυξις.

Ἄπασχόλησις.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν βασικῶν στόχων τοῦ προγράμματος, τῆς αὐξήσεως δηλαδὴ τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγικότητος, προγραμματίζεται ἀναδιάρθρωσις τῆς ἀπασχολήσεως. Προβλέπεται αὐξήσις τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπὸ 3.501 χιλιάδας τὸ 1965 εἰς 3.693 χιλιάδας τὸ 1970, αὐξήσις ἰσοδυναμοῦσα μὲ μέσον ἐτήσιον ρυθμὸν αὐξήσεως 1,1%.

Ἐπέρχεται αὐξήσις εἰς ὅλους τοὺς κλάδους δραστηριότητος, πλὴν τῆς Γεωργίας, τῆς ὁποίας τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς θὰ μειωθῇ ἀπὸ 53% εἰς 47,6%. Μὲ μέσην ἐτήσιαν μεταβολὴν κατὰ τὴν πενταετίαν μείον 1%. Εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους ἡ προγραμματιζομένη αὐξήσις ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἐμπόριον καὶ λοιπαὶ ὑπηρεσίαι ὁμοῦ	6,6%
Μεταλλεῖα	3,3%
Ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας	5,5%
Μεταφοραὶ — Ἐπικοινωνίαι	3,1%
Μεταποιήσις (Βιομηχανία καὶ Βιοτεχνία)	2,2%

Ἡ ὡς ἄνω προγραμματιζομένη βελτίωσις τῆς παραγωγικότητος, δικαιοδογεῖ ἴσως τὴν μικρὰν αὐξήσιν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Δὲν δικαιολογεῖ ὅμως τὴν ὑπερτροφικὴν διόγκωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους καὶ ἰδίως εἰς τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς κατασκευὰς, κλάδους εἰς τοὺς ὁποίους ὑποτίθεται, τοῦλάχιστον, ὅτι θὰ ἐπιδιωχθῇ βελτίωσις τῆς ἑμολογουμένως χαμηλῆς παραγωγικότητος.

Εἰς ἀπολύτους ἀριθμοὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων θὰ μεταβληθῇ ὡς ἑξῆς :

Εἰς τὴν Γεωργίαν θὰ μειωθῇ ἀπὸ	1.855 χιλ.	εἰς 1.759 χιλ.
Εἰς τὴν Μεταποίησιν θ' αὐξηθῇ ἀπὸ	459 »	» 513 »
Εἰς τὸ Ἐμπόριον καὶ Ὑπηρεσίας θ' αὐξηθῇ ἀπὸ	784 »	» 924 »
Εἰς τοὺς λοιποὺς Κλάδους θ' αὐξηθῇ ἀπὸ	403 »	» 497 »

Σύνολον 3.501 » » 3.693 »

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ἀναδιαρθρώσεως τῆς ἀπασχολήσεως, προβλέπεται καὶ βελτίωσις τοῦ ἐπιπέδου εἰδικεύσεως τῶν ἀπασχολουμένων ὡς ἑξῆς εἰς ποσοστὰ ἐπὶ τοῦ συνόλου :

Α' Ἀνώτερον Προσωπικὸν (ἐπιστήμονες)	ἀπὸ 2,6% εἰς 3% αὐξ. 4%
Β' Μέσον Προσωπικὸν (τεχνικοί)	» 2,9% » 3,5% » 4,4%
Γ' Κατώτερον Προσωπικὸν (τεχνίται)	» 28,3% » 32% » 3,5%
Δ' Ἀνειδίκευτοι	» 12,7% » 13,5% » 2,4%
Ε' Γεωργοί, ἀγροεργάται	» 53,5% » 48% μείωσ. 1,1%

(Σημειωτέον ότι τὰ ἔρια διακρίσεως παρ' ἡμῖν, τοῦ εἰδικευμένου ἀπὸ τοῦ ἀνειδικεύτου προσωπικοῦ εἶναι λίαν συγκεχυμένα. Καὶ πολλοὶ ἀνειδίκευτοι χαρακτηρίζονται ὡς εἰδικευμένοι χωρὶς νὰ εἶναι).

Ἡ ἀπόλυτος αὐξήσις τῶν ἀπασχολουμένων κατὰ 185.000 ἐντὸς πενταετίας, ἀντιμετωπίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς μειώσεως τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ παλινοστήσεως σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἐλλήνων ἐργατῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ κυρίως εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν. Ἡ σχετικὴ δὲ αὐξήσις τῶν ἀστικῶν ἀπασχολήσεων ἐπιδιώκεται διὰ τῆς μειώσεως τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὸν γεωργικὸν τομέα. Προβλέπεται δὲ πρὸς τοῦτο γενικὴ βελτίωσις τῶν ἀποδοχῶν καὶ ἀναπροσαρμογὴ μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, ἀναλόγως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ γενικώτερον δικαιότερα κατανομὴ τῶν εἰσοδημάτων. Τὸ πρόγραμμα εἰσηγείται τὴν ἐφαρμογὴν θετικῆς πολιτικῆς εἰσοδήματος, ἡ ὁποία θὰ καλύψῃ τὰ πάσης φύσεως εἰσοδήματα (μισθοὺς, ἡμερομίσθια, κέρδη, προσόδους κλπ.). Προβλέπεται δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ σύστασις «Συμβουλίου Πολιτικῆς Εἰσοδημάτων», εἰς τὸ ὁποῖον θὰ συμμετάσχουν ἅπαντα τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη, ἤτοι τὸ κράτος, αἱ ἐργατικαὶ καὶ ἐργοδοτικαὶ ὀργανώσεις ὡς καὶ αἱ γεωργικαὶ καὶ συνεταιριστικαὶ ὀργανώσεις.

Πόροι Ἐπενδύσεων.

Θὰ ἐπιτευχθῇ δὲ ἡ ὡς ἄνω ἀναδιάρθρωσις τῆς ἀπασχολήσεως διὰ σημαντικῆς αὐξήσεως τοῦ συνόλου τῶν ἐπενδύσεων καὶ διὰ καταλλήλου κατανομῆς αὐτῶν εἰς τοὺς κλάδους δραστηριότητος.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀκαθάριστων ἐπενδύσεων ἐπὶ τοῦ ἀκαθόριστου ἐθνικοῦ προϊόντος διεκυμάνθη, βάσει σταθερῶν τιμῶν 1958, κατὰ τὰ ἔτη 1958 - 1964 μεταξὺ 16,7% τὸ 1959 καὶ 20,2% τὸ 1964 (Πρβλ. Ἐθνικοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος, 1958 - 1964, Ἐκδόσις Ὑπουργείου Συντονισμοῦ 1965). Εἰς τιμὰς 1965 ἐκτιμᾶται ὑπὸ τοῦ προγράμματος διὰ τὸ 1965 εἰς 22,3% καὶ διὰ τὸ 1970 εἰς 25%. Εἰς ἀπολύτους ἀριθμοὺς αἱ ἀκαθάριστοι ἐπενδύσεις εἰς τρεχούσας τιμὰς, συμποσούμεναι τὸ 1965 εἰς 39,3 δισ. δρχ., θὰ ἀνέλθουν τὸ 1970 εἰς 69 δισ. δραχμῶν καὶ δι' ὀλόκληρον τὴν πενταετίαν 1966 - 1970 συνολικῶς εἰς 270,9 δισ. δρχ. Κατανέμονται δὲ ὡς ἑξῆς :

α) Δημόσιος Τομεὺς	96	δισ. δραχμαὶ
β) Γεωργίας — Οἰκισμοῦ Τομεὺς	97,2	» »
γ) Ἐπιχειρηματικὸς Τομεὺς	95,7	» »

Καὶ θὰ καλυφθοῦν ὡς ἑξῆς : 243,9 δισ. δρχ. διὰ τῆς ἐγχωρίας ἀποταμιεύσεως. Καὶ τὸ ὑπόλοιπον 27 δισ. δρχ. διὰ δανεισμοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, κατανεμομένου μεταξὺ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τομέως περίπου ὡς ἀκολούθως :

15 δισ. δρχ. εις τὸν δημόσιον τομέα καὶ 12 δισ. δρχ. εις τὸν ἰδιωτικόν. Ἐκ τῶν 243,9 δισ. δρχ. τῆς ἐγχωρίας ἀποταμιεύσεως 100,4 δισ. δρχ. θὰ κινητοποιηθοῦν διὰ δανεισμοῦ. Δι' ὀλόκληρον τὴν πενταετίαν 1966 - 1970 προγραμματίζεται ὁ ἑσωτερικὸς δανεισμὸς 15,5 δισ. δρχ. ἢ 3,1 δισ. δρχ. κατὰ μέσον ὄρον ἐτησίως, ἔναντι μέσου ἐτησίου δανεισμοῦ 1,2 δισ. δρχ. κατὰ τὴν πενταετίαν 1961 - 1965. Πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅμως προσθέτων τρεχουσῶν δαπανῶν καὶ ἐπενδύσεων, δέον τὸ δημόσιον ν' αὐξήσῃ συνολικῶς τὰς δαπάνας ἀπὸ 43,4 δισ. δρχ. τὸ 1965 εἰς 82 δισ. δρχ. τὸ 1970, ἤτοι 13,5 ἐτησίως. Διὰ τὴν κάλυψιν δὲ τῶν προσθέτων δαπανῶν προβλέπεται Φορολογικὴ μεταρρύθμισις, συνεπεῖα τῆς ὁποίας αὐξάνονται τὰ κρατικὰ ἔσοδα κατὰ 5,3 δισ. δρχ. τὸ 1970. Διότι ἐπιβάλλεται φόρος ἐπὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόδοσις ὑπολογίζεται εἰς δύο δισ. δρχ. καὶ ἀντικαθίστανται οἱ φόροι πολυτελείας καὶ χαρτοσήμου ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, ἀποδίδοντες 3,7 δισ. δρχ. διὰ Φόρον πρροστιθεμένης ἀξίας ὅστις ὑπολογίζεται ν' ἀποδώσῃ 7 δισ. δρχ. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐπιβολὴ τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας ἀποβλέπει ὄχι μόνον εἰς ταμειακοὺς σκοποὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐπιηρεασμὸν τῶν ἐπενδύσεων. Πιστεύεται ὅτι διὰ φαλκιδεύσεως ὑπὸ τοῦ νέου φόρου σημαντικοῦ ποσοστοῦ τοῦ ἐξ οἰκοδομῶν εἰσοδήματος (ἴσως καὶ 40% διὰ φόρον 2% ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιβαρύνῃ ἀξίαν ἀκινήτου ἀποδίδοντος 5% ἐτησίως) θὰ μειωθοῦν αἱ ἐπενδύσεις εἰς οἰκοδομὰς καὶ θὰ αὐξηθοῦν εἰς κλάδους παραγωγικούς. Καὶ τὰς μὲν ἐπενδύσεις ἐξ ἐγχωρίων πόρων ἰδιωτῶν καὶ Ὁργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου ὁ νέος Φόρος θὰ ἐπιρρέασῃ ἀσφαλῶς μέχρις ἐνός σημείου εἰς ὄφελος ἄλλων ἐπενδύσεων. Τὰ εἰσρέοντα ὅμως ἀποκλειστικῶς δι' ἐπενδύσεις εἰς οἰκοδομὰς κεφάλαια ὁμογενῶν ἐξωτερικοῦ ὕψους 50 - 60 ἑκατ. δολ. κατὰ τὰς ἐπισήμους διαπιστώσεις τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, αἰσθητῶς δὲ ἀνώτερα ἂν συνυπολογισθοῦν καὶ μὴ ὁρατὰ λογιστικῶς ἐμβάσματα, δὲν πρόκειται νὰ στραφοῦν, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, εἰς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις, ἀλλὰ ἀπλούστατα θὰ παύσουν νὰ εἰσάγονται, ἀποστεροῦντα τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν κατὰ τὸ 1970 συναλλάγματος τῆς τάξεως τῶν 120 - 150 ἑκατ. δολ. ἐτησίως. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι μὲ τὴν ἀναγγελίαν καὶ μόνον ὅτι προτείνεται ἡ ἐπιβολὴ παραοίσιου φόρου, ἐμειώθησαν ἤδη αἰσθητῶς τὰ ἐμβάσματα ὁμογενῶν δι' ἀγορὰν ἀκινήτων (Ἰανουάριος 1965 : 2,5 ἑκατ. δολ., Ἰανουάριος 1966 : 1,9 ἑκατ. δολ.).

Τέλος πρὸς κινητοποίησιν ἀποταμιεύσεων ὑπὸ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐπιχειρηματικοῦ τοιμέως προτείνονται διάφορα μέτρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ὀργάνωσις Κεφαλαιαγορᾶς, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς δοθῇ εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθῶμεν ἀναλυτικώτερον.

Κατανομή επενδύσεων.

Ἡ προγραμματιζομένη κατανομή τῶν επενδύσεων κατὰ κλάδους δραστηριότητος, κατὰ τὴν πενταετίαν 1966 - 1970 ἐν σχέσει πρὸς τὴν πενταετίαν 1960 - 1964, προβάλλει ἐναργῶς τοὺς στόχους τοῦ προγράμματος.

Ἡ μεγαλύτερα καὶ πλέον ἐντυπωσιακὴ αὐξήσις σημειοῦται εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ επενδύσεις ἐπταπλασιάζονται — ἀνερχόμεναι ἀπὸ 1.405 ἐκ. δρχ. εἰς 9.800 ἐκατ. δρχ. Διατίθενται δὲ ἐπὶ πλέον 1.200 ἐκατ. δρχ. δι' ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Καὶ αὐξάνεται οὕτω τὸ ποσοστὸν επενδύσεων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν - ἔρευναν ἀπὸ 1,1% εἰς 4,6%. Ἐξ ἴσου σχεδὸν σημαντικαὶ εἶναι αἱ επενδύσεις εἰς τὴν Ὑγιάν - Πρόνοίαν, αἱ ὁποῖαι ἐξαπλασιάζονται (6,18%). Ἐπιχειρεῖται οὕτω ἐπιχειρήσεις ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἐκπαίδευσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ, ὡς γνωστὸν, τὸ ὑπόβαθρον τῆς Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως.

Παραδόξως ὅμως ὄχι μόνον δὲν αὐξάνονται, ἀλλὰ μειοῦνται σχετικῶς αἱ επενδύσεις εἰς τὴν διοίκησιν ἀπὸ 1% εἰς 0,7%. Καὶ ὅμως ἡ διοίκησις ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐκσυγχρονισμοῦ.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν λοιπῶν κλάδων εἰς τὰς επενδύσεις διαγράφεται ὡς ἑξῆς : Εἰς τὴν Γεωργίαν μειοῦνται σχετικῶς ἀπὸ 14,6% εἰς 13,5%, αὐξάνονται ὅμως ἀπολύτως κατὰ 1,74% ἐν συγκρίσει 1960 - 1964 καὶ 1966 - 1970. Ἐπίσης μειοῦνται εἰς τὰς κατοικίας ἀπὸ 31,8% εἰς 25,6% μὲ ἀπόλυτον αὐξήσιν 1,52%. Εἰς τὰ καταστήματα ἀπὸ 6,2% εἰς 4,4% μὲ ἀπόλυτον αὐξήσιν 1,32%. Ἀντιθέτως αὐξάνονται : Εἰς τὴν μεταποίησιν (Βιομηχανίαν καὶ Βιοτεχνίαν) ἀπὸ 11,4% εἰς 14,2% μὲ ἀπόλυτον αὐξήσιν 2,32%. Εἰς τὰ μεταλλεῖα ἀπὸ 0,9% εἰς 2,1% καὶ ἀπολύτως κατὰ 4,25%. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας ἀπὸ 8,1% εἰς 9% καὶ ἀπολύτως κατὰ 2,07%. Τέλος εἰς τὰς μεταφορὰς καὶ ἐπικοινωνίας παραμένουν στάσιμοι, ἀπολύτως ὅμως αὐξάνονται κατὰ 1,91%.

Παραγωγή — Προστιθέμενη ἀξία.

Διὰ τῆς μικρᾶς σχετικῶς αὐξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ σημαντικῆς τῶν επενδύσεων, κατανεμομένων ὡς ἀνωτέρω, προσδοκᾶται αὐξήσις τῆς παραγωγῆς (εἰς τιμὰς 1965) ἀπὸ 138,7 δισ. δρχ. τὸ 1965 εἰς 199,1 δισ. δρχ. τὸ 1970 — αὐξήσις ρυθμοῦ 7,5% ἐτησίως.

Ὁ ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους παραγωγῆς προγραμματίζεται ὡς ἑξῆς : Τὴν μεγαλυτέραν αὐξήσιν θὰ παρουσιάσουν αἱ Ἐπιχειρήσεις Κοινῆς Ὀφελείας 12,9%, αἱ κατασκευαὶ 10,6%, ἡ μεταποίησις 9,7%. Ἔπονται τὰ μεταλλεῖα, αἱ μεταφοραὶ καὶ αἱ λοιπαὶ ὑπηρεσίαι μὲ ρυθμὸν αὐξήσεως 5,8% - 8,4%. Τελευταῖος ἔρχεται ὁ Γεωργικὸς τομεὺς μὲ αὐξήσιν 5,1%.

Ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος θ' ἀνέλθῃ εἰς

6,4%. Καὶ θὰ ἔχη ὡς ἐξῆς : Ἐπιχειρήσεις Κοινῆς Ὀφελείας 9,2%, Μεταποιήσις 8,6%, Γεωργία 6,2%, Λοιποὶ Κλάδοι 2,7% - 4,9%.

Ἐναλόγως θὰ αὐξηθῆ καὶ ἡ προστιθεμένη ἀξία κατ' ἀπασχολούμενον.

Ἐκ τῆς συντόμου αὐτῆς διαγραφῆς τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ προγράμματος προκύπτει ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνισις καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς γενικώτερον τῆς παραγωγικῆς μηχανῆς ἀποτελοῦν βασικάς αὐτοῦ ἐπιδιώξεις. Ἡ ἐκβιομηχάνισις, ἡ δημιουργία δηλαδὴ νέων βιομηχανικῶν μονάδων καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τοῦ ὑπάρχοντος παραγωγικοῦ ὕλικου πρέπει νὰ βαίνουν παραλλήλως. Διότι ἡ ἀχρήστευσις πεπαλαιωμένων ὀριακῶν, ἐπιδεχομένων ὅμως ἐκσυγχρονισμὸν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἀντισοικονομική.

Πρὸς πληρεστέραν διερεύνησιν τῶν βιομηχανικῶν στόχων τοὺς ὁποίους εἶδομεν ἀνωτέρω διαγραφομένους ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Οἴκου προγράμματος, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τριῶν ἀπόψεων :

- α) Τοῦ Κράτους
- β) Τῶν ἰδιωτικῶν φορέων
- γ) Τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.

Τὸ Κράτος.

Λέγεται συνήθως ὅτι παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον τὸ κράτος πρέπει νὰ περιορίσῃ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὰ ἔργα ὑποδομῆς καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀμέσους ἐπενδύσεις εἰς τὰς ὁποίας νὰ προβαίη μόνον ὅταν ἐκδηλωθῇ ἀδυναμία σχετικῆς πρωτοβουλίας ἐκ μέρους τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως. Ὑποστηρίζεται ἀκόμη ὅτι ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς πρέπει νὰ εἶναι ὑπερχομματικός.

Εἶναι ἐσφαλμένοι, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἀμφότεραι αἱ ἀπόψεις αὗται. Τὸ σημερινὸν κράτος εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ ἐπωμισθῆ θάρος τεράστιον, νὰ θεμελιώσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν διὰ μέτρων πολιτικῆς. Ἄλλως τε ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς δὲν εἶναι παρὰ προέκτασις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ κράτη ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις χαράσσει τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν προεκτείνει καὶ καθορίζει κατευθυντήριους γραμμὰς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Δὲν θὰ δεχθῆ δὲ αὕτη ἀπαλλοτριώσιν τῆς βασικῆς αὐτῆς δικαιοδοσίας τῆς. Ὁ δὲ προγραμματισμὸς δὲν πραγματοποιεῖται διὰ συντάξεως μόνον οἰκονομικῶν προγραμμάτων, ἀλλὰ ἀπαιτεῖ καὶ ἐνεργὸν δράσιν τοῦ κράτους πρὸς ὑλοποίησιν τῶν προγραμμάτων.

Εἶναι ὑποχρεωμένον, λοιπόν, τὸ κράτος καὶ εἰς ἔργα ὑποδομῆς, ὑπὸ τὴν κενυτέραν ἔννοιαν νὰ προβῆ, καὶ δι' ἀμέσους ἐπενδύσεις νὰ μὴν ἀδιαφορήσῃ. Χωρὶς νὰ μεταβληθῆ εἰς ἐπιχειρηματίαν, ἰδιότητα τὴν ὁποίαν πρέπει κατ' ἀρχὴν ν' ἀποφεύγῃ, ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ἀποστολὴν του. Δύναται ὅμως ἐνεργῶς νὰ προωθήσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἀύτονομων Ὁργανισμῶν ὡς καὶ τῶν Συνεταιριστικῶν Οἰ-

ο ν ο μ ι κ ῶ ν Ὀ ρ γ α ν ι σ μ ῶ ν. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως κρατικοῦ ἐλέγχου ἐνδελεχοῦς, διότι ὁ μονοπωλιακὸς συνήθως χαρακτήρ τῶν μονάδων αὐτῶν ἐπιτρέπει συγκάλυψιν σπαταλῶν καὶ ἄλλων γνωστῶν ἀτασθαλιῶν.

Καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεσος δημόσια ἐπένδυσις εἰς βασικὰς μονάδας αἱ ὁποῖαι εἰς χώραν μικρῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν, ὡς ἡ Ἑλλάς, προσλαμβάνουν ὀλιγοπωλιακὸν σχῆμα. Συνιστάται δὲ εἰς τομεῖς γενικωτέρου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τοὺς ὁποίους ἀδρανεῖ ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία. Ἐν προκειμένῳ δὲν πρόκειται νὰ καινοτομηθῇ ἡ χώρα μας, διότι ὑπάρχει πρᾶξις ὑπολογίσιμος καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἰς ἄλλα κράτη. Καὶ εἰς αὐτὰς ἄλλως τε τὰς ὀλοκληρωτικῶς σοσιαλιστικὰς χώρας, τὸ κράτος δὲν μεταβάλλεται εἰς ἄμεσον οἰκονομικὸν φορέα, ἀλλὰ ἰδρύει πρὸς τοῦτο κατὰ τομεῖς ὀργανισμούς. Ὁρθῶς ἐπομένως εἰσηγείται τὸ πρόγραμμα τὴν ὑπαγωγὴν τῆς ὁδοποιΐας εἰς «Εἰδικὸν Ὀργανισμὸν Ἐθνικῆς Ὀδοποιΐας». Τὸ ἴδιον, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ΟΤΕ, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ διὰ τὰ Ταχυδρομεία.

Διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ὅμως τὸ κράτος ν' ἀπαθῇ κύριος μοχλὸς τῆς οἰκον. ἀναπτύξεως, θ' ἀπαιτηθῇ Διοικητικὴ Μεταρρύθμισις ριζικὴ. Δικαίως τὸ πρόγραμμα ἀποδίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν, διότι θεωρεῖ, ὡς τονίζει, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἐν τούτοις δὲν ἀσχολεῖται ἀρκούντως μὲ τὰ μέτρα διοικητικῆς μεταρρυθμίσεως. Διαγράφει τὰς γνωστὰς ἀτελείας τῆς ἐλληνικῆς διοικήσεως, προτείνει γενικὰ μέτρα θεραπείας καὶ προγραμματίζει πρὸς τοῦτο ποσὸν ἀνεπαρκέστατον — 65 ἑκατομ. συνολικῶς διὰ τὴν πενταετίαν 1966 - 1970.

Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, λοιπόν, τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, θὰ ἠδύνατο κανεῖς νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ ἐγίνετο σοβαρὰ ἐκκίνησις πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προγραμματιζομένης οἰκον. ἀναπτύξεως.

Ἐπενδύσεις δημόσιαι εἰς ἔργα ὑποδομῆς καὶ βιομηχανικὰς μονάδας ἔγιναν σοβαραί, ἐπρογραμματίσθησαν πολλαὶ καὶ προγραμματίζονται καὶ γέει εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, ὡς εἶδομεν, ἐξετάζοντες τοὺς πόρους ἐπενδύσεων. Καὶ μετὰξὺ τῶν νέων ἐπενδύσεων ἐξαίρονται ὑπὸ τοῦ προγράμματος αἱ βιομηχανικαὶ ζῶναὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ περιφερειακὴ ἀνάπτυξις. Ἰδρύονται βιομηχανικαὶ ζῶναι πρὸς δημιουργίαν πόλων ἔλξεως εἰς Ἀθήνας, Θεσσαλονίκην, Πάτρας, Βόλον, Καβάλαν καὶ Ἡράκλειον Κρήτης, αἱ ὁποῖαι, ἂν ταχέως συγκροτηθῶν ὑπὸ τῆς συσταθείσης «Α.Ε. Ὁργανώσεως καὶ Ἐκμεταλλεύσεως Βιομηχανικῶν Περιοχῶν», ἡ ὁποία ἀπέβη ὁ φορεὺς αὐτῶν, θ' ἀποδώσουν ἀσφαλῶς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν πόλεων εἰς τὰς ὁποίας ἰδρύονται. Πάντως πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὀρθολογικὴ χωροταξικὴ διάρθρωσις τῆς βιομηχανίας προϋποθέτει ἴδρυσιν μονάδων Βαρείας Βιομηχανίας, αἱ ὁποῖαι προσανατολίζονται

ἀναγκαστικῶς πρὸς τὰς πρώτας ὕλας ("Ὅπως καὶ ἡ ἀναδιάρθρωσις τῆς Γεωργίας προϋποθέτει βασικῶς αὐξήσιν σημαντικὴν τῶν ἀρδευομένων ἐκτάσεων καὶ ἐπικουρικῶς λήψιν καὶ ἄλλων μέτρων). Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐγίνεν ἡ ἐκκίνησις διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ τοῦ προγραμματισμοῦ ἀξιολόγων μονάδων, ὅπως τὰ συγκροτήματα Ἄλουμίνιον - Ἑλλάς Ἔσσο Πάπας, αἱ βιομηχανικαὶ μονάδες Πτολεμαΐδος, Καβάλας, Μεσολογγίου. Ἀπέβαλεν οὕτω τὸ πρόβλημα τῆς βιομηχανικῆς ἀποκεντρώσεως τὴν ἀρχικὴν του ὄξειαν μορφήν. Ἦρχισε μάλιστα νὰ ἐπιδιώκεται καὶ ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἢ τμηματικὴ μεταφορὰ μεταποιητικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κέντρου εἰς τὴν ἐπαρχίαν διὰ τοὺς ἐξῆς προσθέτους λόγους :

α) Λόγῳ συγκριτικῶς μὲ τὴν ἐπαρχίαν δημιουργηθείσης εἰς τὸ κέντρον μεγαλυτέρας στενότητος εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας.

β) Λόγῳ ἀναπτύξεως ἀξιολόγου ἀγορᾶς εἰς τὴν περιφέρειαν.

γ) Λόγῳ βελτιώσεως τοῦ συγκοινωνιακοῦ ὀδικοῦ κυρίως δικτύου, καθιστώσης τὴν διακίνησιν πρώτων ὑλῶν καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων δυνατὴν διὰ μικρᾶς σχετικῶς ἐπιβαρύνσεως.

δ) Λόγῳ μεγάλης ὑπερτιμῆσεως τῶν καταλλήλων διὰ βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις ἐκτάσεων εἰς τὴν περιοχὴν πρωτευούσης, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιβαρύνονται ὑπερμέτρως τὰ ἔξοδα ἐπεκτάσεων καὶ ἰδρύσεως νέων μονάδων.

ε) Λόγῳ τέλους, τῶν φορολογικῶν εὐνοιῶν τῶν παρεχομένων εἰς τὴν ἐπαρχικὴν βιομηχανίαν.

Ἐξετελέσθησαν καὶ προγραμματίζονται θεδαίως καὶ νέαι δημόσια ἐπενδύσεις, χωρὶς ὅμως ἱεράρχησιν, συντονισμὸν καὶ ταχὺ ρυθμὸν ἐκτελέσεως, ρυθμὸν ἀπαραίτητον διὰ νὰ μὴν ἀποβῆ ἓνα ἔργον ἀντιοικονομικόν. Καὶ γίνεται ἀντιοικονομικὸν ὅταν ὁ χρόνος κατασκευῆς ὑπερβαίνει ὀρισμένα ὅρια. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν ὑποδοχθεῖται ἡ οἶκον. ἀνάπτυξις, ἀλλὰ ἐπιβραδύνεται διὰ τῆς κατασπαταλήσεως πόρων πολυτίμων. Ὅπως παρακωλύεται αὕτη καὶ διὰ μὴ ἐνηρμονισμένης κρατικῆς πολιτικῆς ἐπενδύσεων. Καὶ ἀναφέρομεν πρὸς τοῦτο δύο χαρακτηριστικὰς περιπτώσεις μὲ ὀδυνηρὰς ἐπιπτώσεις. Ἐννοοῦμεν τὴν τὴν Σύμβασιν τοῦ πρώτου Διύλιστηρίου καὶ τὴν Σύμβασιν ΔΕΗ - Ἄλουμίνιον - Ἑλλάς. Εἰς τὴν Σύμβασιν τοῦ πρώτου Διύλιστηρίου δὲν διεφύλαξεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ κράτος τὴν ἀποκλειστικὴν προμήθειαν ὀλοκλήρου τῆς εἰσαγομένης ποσότητος ἀργοῦ πετρελαίου διὰ τῆς ὁποίας θὰ προωθεῖτο ἀποτελεσματικῶς ἡ ἐπ' ἀνταλλαγῇ ἐξαγωγή ἀγροτικῶν προϊόντων. Διὰ τῆς συμβάσεως δὲ ΔΕΗ - Ἄλουμίνιον - Ἑλλάς παρεχωρήθη ἀρχικῶς μὲν ποσότης ἡλεκτρικοῦ ρεύματος 1 δις. ΚΒ εἰς τιμὴν 3.440 μίλις ΚΒΩ καὶ θετικὴν ζημίαν τῆς ΔΕΗ 4,5 ἑκατ. δολ. ἐτησίως. Διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως δὲ τῆς συμβάσεως καὶ βελτιώσεως ὀρισμένων ὄρων, ὅπως ἡ μείωσις τοῦ χρόνου διαρκείας τῆς συμβάσεως ἀπὸ 50 εἰς 29 ἔτη καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ἐπιτρεπομένης ἐλευθέρως ἐξαγωγῆς ὠξίτου - ἢ ἐπιβάρουσις - ζημίαι τῆς ΔΕΗ ἠδῆξήθη εἰς 5 ἑκατ. δολ. ἐτησίως, διότι ἠδῆξήθη

ή ποσότης τοῦ παρεχομένου ρεύματος εἰς 1,3 δις. ΚΒ, χωρίς ν' ἀυξηθῆ ἀναλόγως καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ρεύματος, ἡ ὁποία ἀπὸ 3.440 μίλς ἀνῆλθεν 4.375 μίλς ἀνά ΚΒΩ. Σημειωτέον ὅτι ἡ κατωτέρα δυνατὴ τιμὴ εἶναι εἰς τὰς Η.Π.Α. 6 μίλς καὶ εἰς Γαλλίαν 9 μίλς (Πρβλ. καθ. Ἀγγελοπούλου : «Ὁ πυρηνικὸς Ἡλεκτρισμὸς» Ν. Οἶκον. Ἰαν. 1966). Ἡ δέσμευσις δὲ διὰ τῆς συμβάσεως αὐτῆς ὑπενόμεισε τὴν τιμολογιακὴν πολιτικὴν τῆς ΔΕΗ, ἡ ὁποία ἀδυνατεῖ νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἰδίως εἰς κλάδους αὐτῆς κατ' ἐξοχὴν ἠλεκτροβόρους, (ὅπως ἡ Τσιμεντοβιομηχανία) ρεῦμα εἰς χαμηλὴν τιμὴν, ἐπιτρέπουσαν συμπέσειν τοῦ βιομηχανικοῦ κόστους καὶ προώθησιν, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Γενικώτερον πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι ἡ κρατικὴ οἶκον. πολιτικὴ δέον νὰ υποβοηθήσῃ ἀντὶ νὰ παρακολύη τὴν ἀρξαμένην μετὰ τὴν ἔνταξίν μας εἰς τὴν ΕΟΚ ἐξυγιάνσιν καὶ ἀνασύνταξιν τῆς βιομηχανίας - βιοτεχνίας, ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν εὐθὺς ἀμέσως.

Ἰδιωτικοὶ φορεῖς.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τοὺς βιομηχανικοὺς στόχους ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῶν ἰδιωτικῶν οἶκον. φορέων. Ὡς ἤδη ἐλέχθη ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία καὶ βιοτεχνία κατενόησαν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐντάξεως τῆς χώρας εἰς τὴν Ε.Ο.Κ. λίαν ἐγκαίρως. Ἀρχικῶς ἐδημιουργήθη ἡ ἐντύπωσις καταδίκης καὶ ἐπικειμένης καταστροφῆς τῶν περισσοτέρων κλάδων μεταποιήσεως μετὰ τὴν προσδευτικὴν κατάργησιν τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν καὶ τὴν κατάκλυσιν τῆς ἀγορᾶς μὲ ξένα προϊόντα ἀνωτέρας ποιοτικῆς στάθμης. Ἡ ἀρχικὴ φόβια ὑπερνικήθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐγκαινιάσθη ἄμεσος συνεργασία τῶν ἑλληνικῶν κλάδων μεταποιήσεως μετὰ ἀντιστοίχων κλάδων τῆς Ε.Ο.Κ. Τὰ πρῶτα θήματα ἐγίναν ἤδη. Καὶ ἤρχισαν ἐν Ἑλλάδι παραγόμενα βιομηχανικὰ καὶ βιοτεχνικὰ προϊόντα μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Καὶ θὰ ἠδύνατο κανεῖς ν' ἀναφέρῃ σχετικῶς ἀρκετὰ παραδείγματα. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις πρόκειται, βεβαίως, περὶ ἐπιχειρήσεων συσκευασίας. Εἰσάγονται ὠρισμένα προϊόντα εὐρείας ὀπωσθήποτε καταναλώσεως, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν εἰς τοὺς ὁποίους συνήθως ὑποβάλλονται συσκευασμένα, συσκευάζονται ἐν Ἑλλάδι. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἐκτὸς τῆς ἀποφυγῆς τοῦ δασμοῦ, προκαλοῦνται καὶ ἄλλαι ἀξιόλογοι οἰκονομίαι ὅπως ἡ μείωσις τοῦ κόστους μεταφορᾶς, τὸ ὁποῖον ἐπιβαρύνει περισσότερο τὰ συσκευασμένα προϊόντα, καὶ τῶν ἐργατικῶν, τὰ ὁποῖα πᾶρ' ἡμῖν εἶναι συγκριτικῶς χαμηλά. Σημειωτέον ὅτι παρόμοιαι ἐπιχειρήσεις συσκευασίας λειτουργοῦν εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἐκμεταλλεύμεναι τὸ «μονοπώλιον φέριμα» ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει ὠρισμένα βιομηχανία εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν.

Ἡ ἀρξαμένην συνεργασία καὶ ἡ σύστασις τῶν πρώτων μικτῶν ἐπιχειρήσεων

ὑπὸ ἐλληνικῶν καὶ ξένων βιομηχανικῶν ἐπιβάλλεται νὰ προωθηθῇ. Αἱ διασταυρούμεναι ἐπεγδύσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ἐθνικὴ βιομηχανία ὑπὸ τὴν στενὴν τῆς λέξεως ἔννοϊαν. Μετὰ τὴν ἔνταξίν μας εἰς τὴν Ε.Ο.Κ. καὶ τὴν βαθμιαίαν κατάργησιν τῶν δασμολογικῶν τειχῶν δὲν ἤμποροῦμεν καὶ ὡς κράτος καὶ ὡς οἰκονομικοὶ φορεῖς, νὰ ἐπιτύχωμεν ἐκβιομηχάνησιν ἄνευ ἀμέσου συνεργασίας μετὰ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὀργανισμῶν τῆς Ε.Ο.Κ. Μόνον διὰ τῆς συνεργασίας μὲ ἐπιχειρήσεις καὶ τὴν κεφαλαιαγορὰν τοῦ ἐξωτερικοῦ θ' ἀντιμετωπισθῇ ἀποτελεσματικῶς ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τοιμέως μεταποιήσεως. Καὶ ἐπείγουν πρὸς ἐπίλυσιν :

Α' Τὸ μέγεθος τῶν ἐπιχειρήσεων μεταποιήσεως.

Οἱ ἀπασχολούμενοι ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Βιομηχανίαν καὶ τὴν Βιοτεχνίαν ἀνέρχονται συνολικῶς, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1963, εἰς 470.564 ἄτομα. Ἡ βιομηχανία διατηρεῖ 2.086 καταστήματα ἀπασχολοῦσα 179.000 ἄτομα, μὲ μέσον ὄρον κατὰ κατάστημα 85,8 ἄτομα. Ἡ βιοτεχνία διατηρεῖ 120.246 καταστήματα, ἀπασχολοῦσα 290.686 ἄτομα ἤτοι κατὰ κατάστημα 2,4 ἄτομα. Εἰς τὴν βιοτεχνίαν μόνον 4,3% τῶν ἀπασχολουμένων ἐργάζονται εἰς καταστήματα δυναμικότητος 20 - 25 ἀτόμων. Ἐλάχισται δὲ εἶναι αἱ βιομηχαναὶ αἱ ἀπασχολοῦσαι ἄνω τῶν 500 ἀτόμων.

Αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς εὐρεῖαν κλίμακα συγχωνεύσεις βιομηχανικῶν μονάδων ἀστοχοῦν λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης παρ' ἡμῖν δυσπιστίας πρὸς τὰς ἐνδεδειγμέναις διὰ τὰς βιομηχανίας Ἀνωνύμους ἑταιρείας, — δυσπιστίας ἡ ὁποία μόνον διὰ τῆς ὀργανώσεως ὑγιοῦς κεφαλαιαγορᾶς ἤμπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν βιοτεχνίαν ἡ συγχώνευσις καθίσταται σχεδὸν ἀνέφικτος λόγῳ ἑλλείψεως καταλλήλου νομικῆς μορφῆς ἑταιρείας.

Ἐν γνώσει τῆς βασικῆς αὐτῆς δυσχερείας, προετάθη ὑπὸ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος» (ΕΛΚΕΠΑ) ἡ δημιουργία εἰδικοῦ νομικοῦ τύπου ἑταιρείας, τῆς Κοινοπραξίας. (Πρὸς ΕΛΚΕΠΑ, Προβλήματα τῆς Βιοτεχνίας ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1965).

Β' Ἡ χρηματοδότησις τῶν βιομηχανικῶν — βιοτεχνικῶν.

Εἰς τὰς ἀνεπτυγμέναις χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν τὰ βιομηχανικὰ συγκροτήματα ἐλέγχουν μεταπολεμικῶς τὰς Τραπεζάς. Ἀντιθέτως παρ' ἡμῖν αἱ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις χρηματοδοτοῦνται ἀνεπαρκῶς διὰ βραχυπροθέσμων κυρίως πιστώσεων καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξηρητημένα ἀπὸ τὸ ὀλιγοπωλιακῶς λειτουργοῦν τραπεζιτικόν μας σύστημα. Ὁ μακροπρόθεσμος δανεισμὸς τῶν Τραπεζῶν πρὸς τὴν βιομηχανίαν συναντᾶται εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις καὶ ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὴν μετατροπὴν βραχυπροθέσμων πιστώσεων μὴ ἐξοφληθεισῶν, εἰς ἀποκαλουμένας παγωμένας πιστώσεις. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κλάδον τῆς βιοτεχνίας ἡ χρηματοδότησις τοῦ ὑπὸ τοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος εἶναι ὑποτυπώδης. Οὕτω, κατὰ «ΑΡΧΕΙΟΝ» Δ. Καλιτσουνάκη, Τόμ. 46ος (1966), Τεύχ. Γ'

σχετικόν ύπολογισμὸν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ 1963 ἐπὶ συνολικοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς μεταποιήσεως ἐξ 79,8 δις. δρχ. καὶ συνολικοῦ ποσοῦ πιστώσεων πρὸς αὐτὴν ἐκ 14,3 δις. δρχ. ἢ βιοτεχνία, μὲ κύκλον ἐργασιῶν 27,4 δις. δρχ. (34,4%) ἐχρηματοδοτήθη μὲ 1,5 δις. δρχ. ἢ 11% μόνον. Ἐνθ' οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ διὰ τὴν βιομηχανίαν εἶναι : κύκλος ἐργασιῶν 52,3 δις. δρχ. (65,6%), πιστοδότησις 12,7 δις. δρχ. ἢ 89%.

Πρὸς ἐξυγίανσιν τοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ συγκεντρῶνῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἰδιωτικῶν ἀποταμιεύσεων (ὕπολογίζεται ὅτι τὸ 1970 θὰ διοχετευθοῦν δι' αὐτοῦ κεφάλαια τῆς τάξεως τῶν 10 δις. δρχ.), εἰσηγείται τὸ πρόγραμμα, τὴν ἐνθάρρυνσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰς τὸν τραπεζιτικὸν τομέα. Κρίνει δὲ τοῦτο ἀπαραίτητον, λόγῳ τοῦ ὀλιγοπωλιακοῦ χαρακτήρος τοῦ ἑλληνικοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος. Διὰ τὴν κινητοποίησιν δὲ τῶν ἐγχωρίων ἀποταμιεύσεων εἰς ἐπενδύσεις παραγωγικὰς Ἀωνύμων Βιομηχανικῶν Ἐταιρειῶν, προτείνεται ἡ ἀνάπτυξις τῆς Κ ε φ α λ α ι α γ ο ρ ᾶ ς, ἡ ὁποία θὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ μέτρων φορολογικῶν (πρὸς ἐξίσωσιν φορολογικῆς μεταχειρίσεως εἰσοδήματος ἐκ μετοχῶν Ἀωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ τῶν ἐκδιδομένων ὑπ' αὐτῶν τίτλων) ἀπαλλαγὴν τοῦ φόρου εἰσοδήματος χρηματιστηριακῶν τίτλων πωλουμένων ὑπὸ Ἀωνύμων Ἐταιρειῶν εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς τιμῆς κτήσεως· φορολογικὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀναπροσαρμογῆς κεφαλαίων) καὶ ἄλλων μέτρων (ἐνθάρρυνσιν ἰδρύσεως χαρτοφυλακίου μετεβλητοῦ κεφαλαίου· νομοθετικὰ μέτρα προστασίας τῆς μειοψηφίας τῶν Ἀωνύμων Ἐταιρειῶν) ὡς καὶ διὰ τῆς συστάσεως Ἐπιτροπῆς Κ ε φ α λ α ι α γ ο ρ ᾶ ς, μὲ εὐρείας ἀρμοδιότητος εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς ἀγορᾶς χρηματιστηριακῶν τίτλων καὶ τὸν συντονισμὸν τῶν νέων ἐκδόσεων μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν.

Εἰδικῶς διὰ τὴν πιστοδότησιν τῆς βιοτεχνίας υἱοθετεῖ τὸ πρόγραμμα, ὡς καὶ σχετικὴ μελέτη τοῦ ΕΛΚΕΠΑ, τὴν γενομένην κατὰ τὸ πρῶτον Συνέδριον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν (21 - 22 Ἀπριλίου 1960) πρότασιν περὶ ἰδρύσεως Βιοτεχνικῆς Τραπεζῆς λειτουργούσης κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς βελτίωσιν δὲ τῆς λειτουργίας τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων προβλέπεται ἡ σύστασις «Ἰνστιτούτου Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν» (I.B.E.).

Ἡ προγραμματιζομένη ἀνάπτυξις ἀξιολόγου κεφαλαιαγορᾶς, διὰ τῆς ὁποίας αἱ οἰκογενειακῆς μορφῆς βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις θὰ μεταβληθοῦν εἰς πρᾶγματι ἀωνύμους ἑταιρείας, ἀπαιτεῖ θεθαίως χρόνον. Ἐπείγει ὅμως ἡ ἐξέυρεσις σοβαρῶν πόρων δι' ἐπενδύσεις εἰς τὸν κλάδον τῆς μεταποιήσεως. Καὶ τὰ κεφάλαια θὰ ἐξυρευθοῦν κυρίως διὰ ἀμέσου συνεργασίας τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας μὲ ξένας ἐπιχειρήσεις καὶ ἰδίως τῆς E.O.K. Τὸ πρόγραμμα στηρίζει σχετικῶς ἀρκετὰς ἐλπίδας καὶ εἰς τὴν δραστηριότητα τῆς E.T.B.A. Ἀτυ-

χώς όμως τὰ διαθέσιμα τῆς Ε.Τ.Β.Α. καὶ τῶν γεωστὶ ἰδρυθεισῶν Τραπεζῶν Ἐπενδύσεων εἶναι πολὺ πενιχρά.

Ἐργατικὸν δυναμικόν.

Καὶ εἰσερχόμεθα τέλος εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κλάδου τῆς μεταποιήσεως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, λόγῳ συνεχοῦς προσδευτικῆς αὐξήσεως τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως, παρατηρεῖται σχετικὴ στενότης εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας. Βραχυπροθέσμως δὲν νομίζομεν ὅτι ἡ στενότης θὰ μεταβληθῇ ταχέως εἰς ἔλλειψιν ἐπικίνδυνον. Διότι ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρύτατα στρώματα ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ὑποαπασχολουμένου. Καὶ ἡ ἐντύπωσις αὐτὴ ἐνισχύεται ἀπὸ πρόσφατον εἰσήγησιν τοῦ Ὑποδιοικητοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Καθηγητοῦ Ἀδ. Πεπελάση, γενομένην κατὰ τὴν δημοσίαν συζήτησιν, τὴν ὀργανωθείσαν τὴν 29 καὶ 30 Μαρτίου 1966 ὑπὸ τοῦ «Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος» ἐπὶ τοῦ θέματος «Μετανάστευσις καὶ Ἀπασχόλησις». Εἰς μελέτην τοῦ Κέντρου Οἰκονομικῶν Μελετῶν (Ἡ πλεονάζουσα ἐργατικὴ δύναμις εἰς τὴν Γεωργίαν) προέβλεπεν ὁ καθηγητὴς Α. Πεπελάσης τὴν δημιουργίαν σημαντικῶν ἐργατικῶν ἔλλειμμάτων ἐποχικῶς εἰς τὴν γεωργίαν. Καὶ διεφύεσθη, ὡς ὁ ἴδιος ὡμολόγησεν.

Πάντως μακροπροθέσμως θεωρούμενον τὸ θέμα εἶναι σοβαρώτατον, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ μετανάστευσις καὶ ὅταν μειωθῇ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαναπατριζομένων, εἰς τοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἀναγκαστικῶς ἐπαναπατρισθέντες ἐκ Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ ἄλλων χωρῶν καὶ καταστῆ καθαρὰ μετανάστευσις, ἀπορροφᾷ ἐπικινδύνως μέγα ποσοστὸν τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν κάτωθι ἀριθμῶν :

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΘΟΡΙΣΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Ἔτη	Σύνολον	Ὑπερπόντιος Μετανάστευσις	Μετανάστευσις εἰς Δ. Εὐρώπην
1961	58.837	17.336	41.501
1962	84.054	21.959	62.095
1963	100.072	24.459	75.613
1964	105.569	24.827	80.742
1965	135.000	38.000	97.000
	483.532	126.581	356.951

Ὁ πληθυσμὸς ἀνῆλθεν, κατὰ τὸ πρόγραμμα, τὸ 1965 :	εἰς 8.482.000
Ὁ πληθυσμὸς ἦτο κατὰ τὴν ἀπογραφὴν 1961 :	8.388.500
Πραγματικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ 1961 - 1965 :	93.500
Ἐνῶ ἡ φυσικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν πενταετίαν 1961 - 1965, ἔτη 5 X 85.000, ἀνῆλθεν εἰς	425.000
Παρουσιάζεται ἐπομένως διαφορὰ μεταξύ φυσικῆς καὶ πραγματικῆς αὐξήσεως :	311.500

Ἡ ἀνωτέρω διαφορὰ μεταξύ φυσικῆς καὶ πραγματικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται εἰς καθαρὰν μετανάστευσιν, ἧτις προκύπτει ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀκαθάριστον μετανάστευσιν ἀφαιρεθῇ ἡ παλινόστησις, ἦτοι : $483.532 - 152.032 = 331.500$. Ἡ ἐπιδείνωσις τῆς καταστάσεως δημογραφικῶς, συνεπεία ἀφαμιάξεως ἐνεργοῦ δυναμικοῦ ἐργατικοῦ ὑπὸ τῆς μεταναστεύσεως, καθίσταται ἐναργέστερα, ὅταν ἐπισημανθῇ ἡ βαρύτης τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ὑπερβάντες τὸ 5δον ἔτος ἀνῆλθον ἀπὸ 12,9% τὸ 1940 εἰς 17,9% τὸ 1963. Οἱ δὲ ὑπερβάντες τὸ 6δον ἔτος ἀνῆλθον ἀπὸ 6,1% εἰς 8,7%. Ἐπῆλθεν δηλαδὴ αὐξήσις τῶν μεγάλων ἡλικιῶν κατὰ 50% περίπου !

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ, ὡς ἀναγράφεται εἰς τὸ πρόγραμμα, «οἱ στόχοι τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως προέκυψαν ἐκ τῆς ἀξιολογήσεως τῶν διαφόρων πλεονεκτημάτων (ἐξασφάλισις συναλλαγματικῶν πόρων, ταχεῖα ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος τῆς ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, βελτίωσις μακροχρονίως τοῦ ἐπιπέδου εἰδικεύσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ) ἔναντι τῶν μειονεκτημάτων αὐτῆς (δυσμενῆς ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς δημογραφικῆς ἐξελίξεως τοῦ πληθυσμοῦ, δημιουργία στενότητος εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας κλπ.) ἐντὸς τοῦ γενικωτέρου πλαισίου, τοῦ συνόλου τῶν στόχων καὶ τῶν μακροχρονίων ἐπιδιώξεων τοῦ προγράμματος», προτείνεται συνδυασμὸς ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀκαθόριστου μεταναστεύσεως τῆς τάξεως τῶν 60 - 70.000 ἀτόμων ἐτησίως καὶ χαμηλῆς καθαρᾶς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως τῆς τάξεως τῶν 25 - 30.000 ἀτόμων κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως. Ἦτοι εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ μέσου ὅρου 1960 - 1961 ἐκ 54.200. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τοῦ ρυθμοῦ παλιννοστήσεως μεταναστῶν.

Τόσον ἡ παλιννόστησις, ὅμως, ὅσον καὶ ἡ περιστολὴ τῆς μεταναστεύσεως, ἀποκλειομένων τῶν ἀνεπιτρέπτων δι' ἐλευθέρους πολίτας ἀπαγορευτικῶν μέτρων, δύναται νὰ ἐπέλθῃ μόνον ὅταν ἐπέλθῃ σχετικὸς κορεσμὸς, ἀπίθανος πρὸς τὸ παρόν, εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς ἢ σημειωθῇ ἰκανὴ βελτίωσις τῶν ἀποδοχῶν, τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ τοῦ αἰσθήματος οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀσφαλείας εἰς τὴν χώραν, ὡς τονίζεται καὶ εἰς τὸ πρόγραμμα. Ἐκ τῶν προτεινομένων ὑπὸ τοῦ προγράμματος πρὸς ἀνάσχεσιν τῆς μεταναστεύσεως μέτρων, τὰ περισσότερα ἀποβλέπουσι ἀπλῶς εἰς τὴν προστασίαν τῶν μεταναστῶν — ἔλεγχος προσφορᾶς συμβολαίων ἐργασίας, ἀπαγόρευσις ἐμπορίας ἀτομικῶν

προσκλήσεων, ἐνημέρωσις μεταναστῶν— χωρὶς αἰσθητῶν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς μεταναστεύσεως. Μόνον δὲ ἡ κατάργησις τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους μέσῳ τῆς ΔΕΜΕ, χρηματοδοτήσεως τῆς μονίμου πρὸς ὑπερπόντιους χώρας μεταναστεύσεως καὶ μέτρα ἐλέγχου αὐτῆς, δύνανται νὰ περιορίσουν τὴν ὑπερπόντιον μετανάστευσιν. Σημειωτέον ὅτι ἡ μετανάστευσις αὐτὴ ἐπιχορηγεῖται ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ ποσοῦ 20 ἑκατ. δραχμῶν περίπου καὶ ἀπορροφᾷ ἀριθμὸν μεταναστῶν ὑπερβαίοντα τὰς 25 χιλιάδας κατὰ μέσον ὄρον ἐτησίως, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὸν παρατιθέμενον ἀνωτέρω πίνακα. Εἰς ὠρισμένας ὑπερπόντιους χώρας καὶ πρωτίστως εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, ἔχουν δημιουργηθῆ ἰσχυραὶ ἐστίαὶ ὁμογενῶν αἱ ὁποῖαι θὰ προσελκύσουν πάντοτε μετανάστας ἐκ τοῦ συγγενικοῦ των κυρίως κύκλου καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν θετικῶς νὰ συμβάλλουν διὰ τῶν μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος των. Καὶ δὲν ἡμπορεῖ, οὔτε ἐπιτρέπεται, νὰ παρεμποδισθῇ ἡ μετανάστευσις τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Ἀντιθέτως δὲν εἶναι ἐπιθυμητὴ πλέον ἡ προώθησις διὰ κρατικῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἀνεξελέγκτου ὑπερποντίου μεταναστεύσεως.

Πρωτίστως, λοιπόν, διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ὄρων ἐργασίας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν δημιουργίαν κλίματος οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀσφαλείας, θὰ ἐπέλθῃ αὐτομάτως ἀξιόλογος ἀνάσχεσις τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἱκανοποιητικὴ αὐξήσις τῆς παλιννοστήσεως. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ συμβάλλῃ καὶ ἡ κ ρ α τ ι κ ἢ εἰ σ ο δ ἠ μ α τ ι κ ἢ π ο λ ι τ ι κ ἢ ὡς διαγράφεται εἰς προηγουμένην παράγραφον. Ἐπ' αὐτοῦ ὅμως διχάζονται αἱ γνώμαι τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ζῶτικώτατον αὐτὸ θέμα. Οὕτω, κατὰ τὰς δημοσίας συζητήσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Μεταναστεύσεως καὶ τοῦ Ἐργατικοῦ Δυναμικοῦ, τὰς προκληθείσας ὑπὸ τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος (29 καὶ 31 Μαρτίου 1966), ἐδιχάσθησαν σχετικῶς αἱ ἀπόψεις. Ὑπὸ μιᾶς ὁμάδος ὑπεστηρίχθη ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς (Κουτσουμάρης, Πεπελάσης, Μητσός), ὅτι τὸ πρωτεῖον εἶναι ἡ διενέργεια ἐπενδύσεων μεγάλης κλίμακος—διὰ τῆς γνωστῆς σωρεύσεως κεφαλαίων ὑπὸ τῶν φορέων καὶ αὐτοχρηματοδοτήσεώς των— διότι ἄλλως μακροχρονίως θὰ ἐξανειμσθῶν τὰ πρόσκαιρα ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως ὠφελήματα. (Ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου μάλιστα τοῦ Σ.Ε.Β. Γ. Μητσού, ἐτονίσθη ἐμφαντικῶς ὅτι ἐφ' ὅσον ὡς κύριος φορεὺς τῆς ἀναπτύξεως ἀναγνωρίζεται ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία, ἡ πολεμικὴ κατὰ τῶν κερδῶν καταστὰ σχῆμα ὀξύμωρον καὶ ἀντιφατικόν). Ὑπὸ ἐτέρας ὁμάδος (Ἀγγελόπουλος, Φίλιας, Ζαχαρέας), ἀντιθέτως, ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι ἐφικτὴ ἐὰν δὲν συμμετάσχουν εἰς τὰ ἐκ ταύτης εὐεργετήματα ἔσοι καλοῦνται νὰ ἐπωμισθῶν τὸ θάρος τῆς πραγματοποιήσεώς τῆς. Ἡ δικαιοτέρα κατανομὴ τοῦ εισοδήματος δὲν ἐπιβάλλεται μόνον ἐκ λόγων κοινωνικῶν, ἀλλὰ ἀποτελεῖ κατηγορηματικὴν ἐπιταγὴν τῆς καλῶς ἐννοουμένης ἀναπτυξιακῆς δεοντολογίας. Ἀνεξαρτήτως τῆς θεωρητικῆς ἀξίας τῶν ὡς ἄνω ἀπό-

φρων, κατά την γνώμην μας, ανάσχεσις τῆς μεταναστεύσεως καὶ εἰς μείζονα κλίμακα παλιννόστησις τῶν μεταναστῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθοῦν εἰς ὑπολογίσιμον βαθμὸν ἄνευ βελτιώσεως τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν συνθηκῶν ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι. Ἄλλως ὁ δημογραφικὸς μακρασμὸς μὲ τὰ θλιβερὰ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπακόλουθα εἶναι ἀναπόφευκτος.

Πρὸς ἄμεσον ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης στενότητος εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας, εἰσηγεῖται τὸ πρόγραμμα τὴν καθιέρωσιν εἰς εὐρείαν κλίμακα τῆς ὑπερωριακῆς ἐργασίας καὶ ἀμοιβῆς, καταργουμένων τῶν ἐφαρμοζομένων περιορισμῶν ὡς μὴ ἀνταποκρινομένων πλέον εἰς τὰς διαμορφωθείσας σήμερον συνθήκας εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας. Σημειωτέον ὅτι τῆς ὑπερωριακῆς ἐργασίας γίνεται εὐρυτάτη χρῆσις εἰς τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ πλέον τὸ Ἀγγλικὸν οἰκονομικὸν πρόγραμμα προβλέπει μέτρα πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν νομιφευομένων γυναικῶν νὰ ἐργάζωνται καὶ μετὰ τὸν γάμον, διὰ νὰ πείσουν τοὺς ἐργάτας, ὑπαλλήλους, νὰ μὴν ἀποχωρήσουν τῆς ἐργασίας μετὰ τὴν συμπλήρωσιν συνταξίμου ὑπηρεσίας. Προβλέπεται δηλαδὴ λήψις μέτρων τελείως ἀντιθέτων πρὸς τὴν ἐφαρμοζομένην παρ' ἡμῶν ὑποχρεωτικὴν ἀποχώρησιν καὶ συνταξιοδότησιν πολιτικῶν καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων μετὰ τὴν συμπλήρωσιν, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας, τριακονταετοῦς ὑπηρεσίας. Αἱ διαμορφωθείσαι τελευταίως συνθήκαι στενότητος εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀγορὰν ἐργασίας ἐπιβάλλουν τὴν ἄμεσον ἀναβολὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου περὶ τριακονταπενταετοῦς ὑπηρεσίας. Καὶ ἐπιβάλλουν ἐπὶ πλέον καταπολέμησιν τῶν παρασιτικῶν - μεταπρατικῶν ἐπαγγελμάτων, ὡς καὶ ἀπαλλαγὴν τῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὸν ἀναχρονιστικὸν θεσμὸν τῶν κλειστῶν ἐπαγγελμάτων. Διότι παρασιτικὴ ἀπασχόλησις καὶ κλειστὰ ἐπαγγέλματα εἶναι ἀσυμβίβαστα μὲ τοὺς στόχους τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τὴν πλήρη δηλαδὴ ὀρθολογικὴν ἀπασχόλησιν τοῦ διαθέσιμου ἐργατικῶν δυναμικοῦ.

Τεχνικὴ ἐκπαίδευσις - εἰδίκευσις.

Καὶ οὕτω μὲν τίθεται τὸ ζήτημα τῆς ἐπαρκοῦς προσφορᾶς ἐργατικῶν δυναμικῶν. Χρῆζει ὅμως ἐξετάσεως καὶ τὸ θέμα τῆς μορφώσεως - εἰδικεύσεως αὐτοῦ. Σχετικῶς πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι λειτουργοῦν σήμερον ἐργοστάσια χωρὶς εἰδικευμένους ἐργάτας μὲ τὴν παλαιὰν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς 200 χιλιάδες Ἑλληνες τελείως ἀνείδικευτοι κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν, προερχόμενοι πρωτίστως ἐξ ἀγροτικῶν περιοχῶν, κατῴρθωσαν νὰ μεταβληθοῦν εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν εἰς «βιομηχανικοὺς ἐργάτας». Ἡ καταπληκτικὴ τεχνολογικὴ πρόοδος ἢ σημειωθείσα κατὰ τὰς τελευταίας δύο ἰδίως δεκαετηρίδας, κατέστησε διὰ νέων αὐτομάτων μεθόδων παραγωγῆς, δευτερευούσης σημασίας τὴν συμβολὴν τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν, τῶν ὁποίων ὁ

ἀριθμός περιορίζεται συνεχώς, και αι μεγάλαι ἄλλοτε ἀμοιβαί των ὑποβιάζονται, εἰς τρόπον ὥστε νὰ πλησιάζουν τὰς ἀμοιβάς των ἀνειδικεύτων ἐργατῶν. Οὕτω εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸ ἐξαετίας ἤδη, σύμφωνα πρὸς ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν πρὸς τὴν Βουλὴν, τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ ἐφαρμοστοῦ (Μηχανουργίας), ἀνερχόμενον τὸν Ἰούλιον 1914 εἰς 184% τοῦ μισθοῦ τοῦ ἀνειδικεύτου ἐργάτου, ὑπεβιάσθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1960 εἰς 133%. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν κλειθροποιῶν καὶ τορναδόρων ὑπεβιάσθησαν ἀντιστοίχως ἀπὸ 170% εἰς 119%. Τῶν κτιστῶν ἀπὸ 150% εἰς 114% καὶ τῶν ὁδηγῶν σιδηροδρομικῶν μηχανῶν ἀπὸ 215% εἰς 147%. Ὑπάρχει ὁμως καὶ μικρὰ τάξεις ὑψηλῆς εἰδικεύσεως ἐργατῶν καὶ ἀρχιτεχνιτῶν προικισμένων μὲ ἐξαιρετικὰς ἱκανότητας, τῶν ὁποίων αι ἀμοιβαί εἶναι πολὺ ὑψηλαί. Ἡ τάξις αὕτη μετὰ τῆς γραφειοκρατίας τῶν ἐργατικῶν ἐπαγγελματικῶν, οἰκονομικῶν (Συνεταιρισμῶν καταναλώσεως κλπ.) καὶ πολιτικῶν δραστηριοτήτων συγκροτοῦν τὴν λεγομένην ἐ ρ γ α τ ι κ ῆ ν ἀ ρ ι σ τ ο κ ρ α τ ί α ν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν σημειουμένην μείωσιν τῆς συμβολῆς τῶν ἐργατῶν, ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν βιομηχανίαν ὑπαλλήλων. Οὕτω εἰς τὰς Η.Π.Α. ἀντεστοίχουν τὸ 1899 ἐπὶ 100 ἐργατῶν μόνον 6 ὑπάλληλοι, τὸ 1919 19,4 καὶ τὸ 1954 21,3 ὑπάλληλοι. Εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν τὸ 1957 ὑπῆρχον 12,7 ἑκατομ. ἐργάται καὶ 5,4 ἑκατ. ὑπάλληλοι· εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων ἠῤῥῆθη ἀπὸ 414.000 τὸ 1891, εἰς 1.465.000 τὸ 1931 καὶ εἰς 2.124.000 τὸ 1951 (Πρὸβλ. Βάργκα, «Ὁ καπιταλισμὸς τοῦ 20οῦ αἰῶνος» 1962 καὶ Ἐκόνιμιστ 23-4-60. Καὶ Klofac — Tlusty. Ἐμπειρικὴ Κοινωνιολογία 1964, σελ. 91 — 97). Τείνει δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐργατῶν. Ἐξέχουσιν δὲ θέσιν μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων κατέχουν τὰ διοικητικὰ στελέχη καὶ τὰ ἀνωτάτου ἐπιπέδου τεχνικῆς μορφώσεως στελέχη τῆς βιομηχανίας.

Ἡ ἀποδιδομένη ὑπὸ ἀνεπτυγμένων βιομηχανικῶς κρατῶν σημασία εἰς ἐρεῦνας πρὸς συνεχῆ προώθησιν τῆς ταχέως μεταβαλλομένης τεχνολογίας εἶναι, ὡς γνωστόν, καταπληκτικὴ. Τὰ διατιθέμενα δὲ κονδύλια τεράστια. Ἀναφερόμενα σχετικῶς εἰς πρόσφατον διάλεξιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἰνστιτούτου Γκαϊτε μὲ ὁμιλητὴν ἐξέχον μέλος τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Γερμανικῆς Βουλῆς, τὸν δρὰ Μάρτιν, ὅστις ἐτόνισεν ὅτι εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν ἔχει παραμερισθῆ τὸ φλέγον ἄλλοτε «κοινωνικὸν ζήτημα» καὶ προβάλλεται ἐπιτακτικῶς τὸ θέμα τῆς Παιδείας καὶ ἐπιστήμης. Μὲ γνώμονα ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος συμβαδίζει μὲ τὴν ἐπιστήμην — ἀνέφερε δὲ ὁ ὁμιλητὴς παραστατικόν, στατιστικῶς διαπιστωθὲν παράδειγμα, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ἀπὸ τὸ 1900 - 1960 αὐξάνεται παραλλήλως μὲ τὴν οἶκον. ἀνάπτυξιν—ἀνανεοῦται ἐκ βάθρων ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ ἰδρύονται 4 νέα πανεπιστήμια. Παρωθοῦνται δὲ οἱ νέοι νὰ παρακολουθήσουν ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας σπουδὰς

πρός δημιουργίαν στελεχών απαραίτητων δια τὰ προγραμματιζόμενα στάδια ανάπτυξεως.

Δὲν ἀπαιτεῖται, λοιπόν, σήμερον τεχνικὴ μόρφωσις ὑπὸ τὴν παλαιάν τῆς ἔννοιαν ποὺ διήρκει ἄλλοτε 4 - 5 ἔτη, ἀλλὰ στοιχειώδης σχολικὴ μόρφωσις— ὑποχρέωσις κάθε πολίτου — καὶ ἐν συνεχείᾳ ταχύρρυθμος ἐιδίκευσις. Αὐτὰ δὲ γίνεται ἐπαρκῶς καὶ ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ αὐτοῦ ἐπηνδρώθησαν ἱκανοποιητικῶς αἱ ἱδρυθεῖσαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σοβαραὶ βιομηχανικαὶ μονάδες, ὅπως τὸ πρῶτον Διυλιστήριον, τὰ Ναυπηγεῖα, τὰ Ζαχαροποιεῖα, τὸ Διυλιστήριον καὶ αἱ ἐξηρητημένα ἐξ αὐτοῦ μονάδες τῆς ἐταιρείας «Ἔσσο - Πάπας» Θεσσαλονίκη, Ἔργοστάσια Λιπασμάτων καὶ ἄλλαι. (Πρόβλ. Α' Συνέδριον Ἑλλ. Ἐτ. Οἰκ. Ἐπιστημῶν 1960 ἐπὶ τοῦ θέματος :» «Οἶκον. Ἀνάπτυξις τῆς Ἑλλάδος» εἰσήγησιν καθηγητοῦ Ε. Ζολώτα καὶ παρεμβάσεις ἐπ' αὐτῆς Β' τόμος Συζητήσεις σ. 14 κ. ἐ.) Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μάζαν τῶν ἐργατῶν. Εἶναι ὁμῶς ἀναγκαῖα καὶ ἡ προπαρασκευὴ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης μορφωτικῆς στάθμης. Ὅπως εἶναι τὰ ὑψηλῆς ἐιδίκεύσεως ἐργατικὰ στελέχη καὶ τὰ διοικητικὰ καὶ τεχνικὰ στελέχη τῆς βιομηχανίας. Ἡ πλήρωσις τῶν σχετικῶν κενῶν ποὺ ὑπάρχουν καὶ τῶν νέων ποὺ θὰ δημιουργηθοῦν εἶναι, θεβαίως, δύσκολος καὶ ἀπαιτεῖ χρόνον. Ἐὰν ὁμῶς διατεθοῦν πράγματι τὰ προγραμματιζόμενα σχετικῶς ἀξιόλογα κονδύλια ὑπεράνω μικροκομματικῶν συμφερόντων — δείγμα τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἡ ἴδρυσις μεμονωμένων πανεπιστημικῶν σχολῶν εἰς διαφόρους πόλεις, σχολῶν χωρὶς προοπτικὴν ἐπιτυχίας προκαλουσῶν διάσπασιν τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως καὶ σπατάλην πόρων — δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν εἰς προαγωγὴν τῆς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς οἰκον. ἀναπτύξεως.

Ἰπὸ τὴν βασικὴν ὁμῶς προϋπόθεσιν ὅτι θὰ βελτιωθῆ αἰσθητῶς ἡ στάθμη τῆς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως. Διότι δὲν ὑστεροῦμεν εἰς ἀριθμὸν στελεχῶν ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ εἰς ἐιδικευμένα στελέχη ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης στάθμης. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ ὅτι ἐκ τῶν 37.000 ὑπαλλήλων τοῦ διοικητικοῦ κλάδου τὸ 40% εἶναι πτυχιούχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἐνῶ τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ μόλις προσεγγίζει τὸ 5%. Ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναλογεῖ ἕνας ἰατρός εἰς 800 κατοίκους περίπου - ἀναλογία συναντωμένη μόνον εἰς ὠρισμένα ἐκ τῶν πλέον προηγμένων κρατῶν. Ἀρκεῖ τέλος νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται τόση, ὡς εἶδαμεν ἀνωτέρω σημασία, ἠϋξήθη ἀπὸ 19.864 τὸ 1955) 56 εἰς 30.617 τὸ 1961) 62 καὶ εἰς 43.409 τὸ 1963) 64. Εἶναι δὲ ἀπαραίτητος καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ δημιουργία στελεχῶν ὑψηλῆς τεχνικῆς ἐπιστημονικῆς στάθμης. Διότι ἐξ αὐτῶν θὰ προέλθουν, ἀφ' ἐνός ἱκανὰ διοικητικὰ στελέχη βιομηχανίας, τὰ ὁποῖα θὰ ὑποκαταστήσουν τὴν ἐκ παραδόσεως οἰκογενειακὴν στελέχωσιν τῆς βιομηχανίας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι πάντοτε ἡ ἐνδεδειγμένη. Καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑψηλῆς στάθμης τεχνικοὶ - ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι, χωρὶς θεβαίως φι-

λοδοξίας δι' εὐρείας τεχνικάς ἐρεύνας καὶ τεχνολογικάς κατακτήσεις ἀπροσίτους μὲ τὰ διατιθέμενα μέσα, θὰ παρακολουθοῦν τὰς τεχνολογικάς κατακτήσεις τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ θὰ ἐργάζονται διὰ τὴν εἰσαγωγὴν των εἰς τὴν χώραν μας, μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὸν συνεχῆ καὶ ταχὺ ἐκσυγχρονισμόν τῆς βιομηχανίας μας.

Συμπέρασμα.

Ὅπως ἐκ προοιμίου ἐτονίσαμεν, τὸ δημοσιευθὲν Νέον Σχέδιον Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος (1966 - 1970) παρουσιάζει τὸ βασικὸν μειονέκτημα ὅτι συνετάγη ἄνευ τῆς ἐνδεδειγμένης ἐκ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πείρας προπαρασκευῆς τῶν ἐπὶ μέρους μελετῶν ἐν στενῇ μετὰ τῶν φορέων τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἄλλων ἐνδιαφερομένων κοινωνικῶν τάξεων συνεργασίας. Συνεργασίας ἀπαραιτήτου διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ προγράμματος. Ἐπὶ πλέον δὲ ἀπαραιτήτου ὅπως προβάλῃ τοὺς στόχους τοῦ προγράμματος ὡς αἰτήματα συλλογικά. Ἐκ τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ μειονεκτήματος προέρχονται, ὡς εἶδομεν, καὶ πλεῖστοι ἄλλαι ἀτέλειαι αὐτοῦ.

Νομίζομεν ἐπομένως ὅτι ἡ καταρτισθεῖσα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καθηγητοῦ Α. Ἀγγελοπούλου ἐπιτροπὴ ἀναθεωρήσεως τοῦ προγράμματος, πρέπει πρωτίστως καὶ κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα νὰ ἐπιμεληθῇ τὰς ἐπὶ μέρους μελέτας δι' εὐρυτάτης συνεργασίας μετὰ τῶν συλλογικῶν ἐργοδοτικῶν, ἐργατικῶν, ἀγροτικῶν καὶ ἄλλων ὀργανώσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ προγράμματος, χρησιμοποιοῦσα τὴν προεργασίαν τοῦ Κ.Ε.Π.Ε.